

En europeisk kartläggning av odokumenterade migranternas tillgång till vård

Carin Björngren Cuadra

Samordnande kontaktperson: Ursula Karl-Trummer, Mag Dr, Center for Health and Migration, Danube University, Krems, Österrike. Ursula.karl-trummer@donau-uni.ac.at.

Svensk kontaktperson: Carin Björngren Cuadra, universitetslektor, Fakulteten för Hälsa och samhälle, Malmö högskola. Carin.Cuadra@mah.se, 040 – 66 57 964. <http://www.nowhereland.info>

Forskningsprojektet "Health Care in NowHereland – Improving Services for Undocumented Migrants in EU" finansieras under perioden 2008 -11 av DG SANCO, Directorate - General for Health and Consumers. Projektet har en folkhälsoansats med fokus på odokumenterade migranter och deras hälsa. Rätten till vård för odokumenterade migranter är ett laddat politiskt område som rör rätt till vård som uttrycks i mänskliga rättigheter och de krav som ställs ur migrationspolitiskt perspektiv. Syftet med detta projekt är att kartlägga policy nivå i samtliga 27 medlemsländer gällande rätten till vård samt vilka organisatoriska praktiker som förekommer. Syftet är också att synliggöra målgruppens erfarenheter. I projektet ingår forskare från Belgien, Italien, Portugal, Schweiz, Sverige, Storbritannien och Österrike.

Abstract: The project "Health Care in NowHereland – Improving Services for Undocumented Migrants in EU", financed by the Directorate General for Health and Consumers, 2008-2011, will identify and assess models of good practice for health care for undocumented migrants from a health protection perspective. The right to health is a political area where tensions exist between human rights and considerations to do with migration policies. The project's aim is to get an overview of policies in EU 27 at national level, practices of health care for undocumented migrants at regional and local level, and experiences of undocumented migrants to support rational decision-making. The team consists of researchers from Austria, Belgium, Italy, Portugal, Sweden, Switzerland and the UK.

I april 2008 startades ett forskningsprojekt som syftar till att undersöka hur det ser ut med tillgång till vård för de odokumenterade migranterna i samtliga 27 medlemsländer inom Europeiska Unionen. Det är de migranter som också kallas irreguljära, illegala eller mer vardagligt "papperslösa". Sverige deltar i projektet genom en forskare (Carin Björngren Cuadra) på Malmö högskola. Projektet pågår 2008-2011. Resultatet förväntas ligga till grund för överväganden och åtgärder inom området.

Projektet går under den engelska benämningen "Health Care in NowHereland – Improving Services for Undocumented Migrants in EU". Undertiteln, "Förbättra servicen för odokumenterade migranter" uttrycker klart vad projektets syftar till, att förbättra tillgången till vård för denna grupp. För att kunna göra detta behövs först en kartläggning av hur det ser ut i dagsläget. Den svenska översättningen klarar inte av att fånga ordleken i projekttiteln. Om projektet på svenska heter "Vård i Nu-här-land" eller "Vård i Ingenstans-land" får kanske resultatet visa. Fantasinamnen kan tolkas som olika "länder" som i det första fallet erbjuder vård till varje människa som faktiskt befinner sig i landet medan det andra namnet snarare avser ett land som försätter människa ifråga i en tillvaro i vilken hans eller hennes närvaro förnekas.

Bakgrunden till projektet är att det i dagsläget saknas detaljerad kunskap om hur tillgång till vård ser ut för irreguljära migranter inom EU. Emel-

lertid vet vi att tillgången skiftar i omfattning mellan länderna och att det i det stora hela är svårt för odokumenterade migranter att få vård. Även om tillgången varierar kan vi med ordleken säga att de flesta länderna lutar åt att vara "Ingenstans-land".

Projektets tanke är att ta fram en detaljerad bild på tre nivåer. Den första avser policy-nivå. Det syftar på att kartlägga de odokumenterade migranternas "rättighetskatalog" i de olika länderna. En sådan "katalog" måste ställas i relief mot respektive lands hälso- och sjukvårdssystemets organisatoriska struktur och socialförsäkringssystem. Här är det intressant att skilja mellan centraliserade respektive decentraliserade system eftersom de kan ge skiftande möjlighetsstrukturer regionalt och lokalt. Ett aktuellt exempel kan vara hur sjukvårdens organisation i Sverige möjliggör variationer på landstingsnivå. Ett konkret uttryck för detta har vi sett i Region Skånes och andra landstings beslut att, i strid mot nationell policy, erbjuda odokumenterade migranter vård i princip på samma nivå som asylsökanden, oavsett betalningsförmåga.

Lika lite som det finns en samlad bild av vilka rättigheter de odokumenterade migranterna har i de olika länderna, lika lite har deras omedelbara levda erfarenheter artikulats med få undantag. En andra nivå projektet adresserar är därför de odokumenterade migranterna och deras erfarenheter och behov. Bland annat ställs frågor kring hur de gör när de ställs utanför rätt till vård. Känner de till

de rättigheter de trots allt kan ha? Använder de sig av den rätten? För att ta del av deras perspektiv kommer olika frivilligorganisationer och nätverk som idag är aktiva som vårdgivare och opinionsbildare i Europa att utgöra kontaktytor. (Se artikel av Anne Sjögren)

Vi vet att det är ett brett spektrum av aktörer som är aktiva som vårdgivare och möter odokumenterade migranter i Europa som helhet. Det rör sig om allt mellan frivilligorganisationer till militära sjukvårdare i interneringsläger som fallet är på Malta. Det rör sig även om vårdpersonal inom offentlig vård som ger vård trots att de inte skall enligt landets reglemente. Den tredje nivån projektet adresserar gäller således organisationerna och vårdgivare. Vilka är de? Vilka arbetssätt använder de sig av? Kan vi identifiera ”goda exempel” i deras givna nationella sammanhang? Hur agerar personal i den offentliga vården när de kommer i kläm mellan vad policy säger och behov av vård de kan möta?

Forskningsprojektet finansieras av Europa Kommissionen genom general direktorat DG SANCO. Deras motivation ligger som alltid i folkhälsoperspektivet. I dagsläget beräknar OECD att mellan 5 och 8 miljoner av Europas migranter är irreguljära och att de på den grunden i stort sett saknar tillgång till vård. Detta utgör ett folkhälsoproblem vars omfattning det finns anledning att anta är omfattande och som kan komma att ta sig allt allvarigare uttryck.

I projektet deltar forskare från sex länder utöver Sverige. De aktuella länderna är Belgien, Italien, Portugal, Schweiz, Storbritannien och Österrike. Samordnande kontaktperson är Dr. Ursula Karl-Trummer vid Center for Health and Migration vid Danube University, Krems, Österrike. En framträdande roll spelas även av PICUM (Plattform for International Cooperation for Undocumented Migrants) med säte i Bryssel med ett stort kontaktnät i Europa som kontaktyta gentemot irreguljära migranter (se <http://www.picum.org>).

Vad kan det här projektet erbjuda Sverige och yrkesverksamma i Sverige? Ett internationellt jämförande projekt kan säga något om ”hur gör andra länder” och ”hur ser situationen i Sverige ut sett utifrån”. Poängen för Sveriges del är därför just jämförelsen med andra länder och lärdomar man kan dra av det. Sverige kan som nation ha mycket att lära (och en självbild att revidera). Sverige har utsatts för hård kritik bland annat av FN:s rapportör kring rätten till hälsa just för sitt sätt att hantera de odokumenterade migranternas rätt till vård. Rätten till vård för odokumenterade migranter är ett laddat politiskt område som rör både rätt till vård så som den föranstaltas i folkrätten (mänskliga rättigheter) och de krav som ställs ur migrationspolitiskt perspektiv. Möjligen kan detta forskningsprojekt för Sveriges del bidra till rationella överväganden och åtgärder inom området.